

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 11.

Marti 15. Martiu

1860.

Kővári László.

Neputendu trece cu vederea erorii D. K. L. ce se afla si la pagina 8, 19 si 44, la reflexiunile mele facute asupra Dn. Sale mai adaugu inca urmatoarele:

La pag. 8 nota 2) Dn. K. L. dice: ca in tinentulu Hatiegului la Baaru micu ar fi ruina de arce Zsidovár numita, acésta asertiune a D. K. L. è sora cu celelalte asertiuni false ale Dsale, pentruca la Baaru micu in tinentulu Hatiegului nici pene acum, incatu scimu din anticitatiile tinentului Hatiegului si nici acum nu se afla nici o ruina Zsidovár numita si nici o urma de ceva ruina la locul acesta, nu departe de Baaru la Crivadia (satu) de a steng'a, cum merge omulu dela Hatiegu catra Vulcanu, se afla o citadela antica, despre care poporul necultu si superstitiosu precum si despre alte citadele in tinentulu Hatiegului aflatorie crede a fi edificate de giganti (uriasi), pre carii unii pe aici ii numescu Zsidavi, altii Zsigavi, din care numire unii apoi ne sciindu limb'a romana a poporului, si ne luandu bine sèma la esprimarea cea orala a unoru ómeni de pe aici, in limba magiara in locu de a face dupa idea poporului cea superstitiosa: Oriasvár, au formatu Zsidovár.

La pag. 44 § 15, Dn. K. L. scrie, cumca secuiloru se atribue usu cu litere scythice, acésta asertiune a Domniei Sale eu din partea mea nu o potu crede nici de catu cu atatu mai pucinu, caci nime pene acum dintre scriitori nu au probatu, cumca scythii ar fi avutu litere proprie scythice, cu care se fi pututu secuii in Ardealu trai in evulu mediu; ci cu mare probaveritate in privinti'a usu-

lui literiloru, ce se atribua de catra scriitori secuiloru, credu, cumca secuii au avutu in usu litere latine primite dela rumanii din Dacia traiana, despre carii fara de nici o indoéla supunu, ca si li au avutu in usu literele latine, precum au avutu si rumanii din drépta Dunarei, despre carii Ludovicu Tubero la pag. 120 dice: Ca Dalmatii maritimi latini numiti traiescu cu limb'a, portu si cu literele latine. —

Cumca secuii sau folositu in Dacia cu litere latine, cu carii traiau si rumanii din Dacia traiana, ne putemu coavinge din Simeon Kéza scriitoriu din a 13. seculu care in livru I. c. 4 pag. 63 editiune horaniana, scrie, cumca secuii traiundu mestecati cu rumanii au intrébuintiatu litere de ale rumaniloru: „Isti enim Zeculi Hunnorum sunt residui, qui dum Hungaros in Pannoniam iter atocognovere renease, redeuntibus in Rutheniae finibus occurrunt, insimul Pannonia conquestata partem in ea sunt adepti, non tamen in plano Pannoniae, sed cum Blachis in montibus confinii sortem habuerunt, unde Blachis comixti literis ipsorum uti perhibentur.“

Cumca secuii au trebuitu se folosésca litere latine primite dela rumanii din Dacia traiana, ne da se credemu si inscriptiunea, ce sañ decopiatu de pre beserica din Csik-St.-Miklos, care inscriptiune la Kővári László in Erdély Régiségei pag. 62 se afla in urmatórea forma: Urnk mgt tgygy fogvan irnk zr öt száz gy sztenóben Matys János Sitytam Kovats tsealtk. Matyas mestr Grgly tsealtk.; afara de acésta si usu cu literele de astadi, care se afla la secui, si la unguri fratii loru, care sunt cea mai mare parte latine si putiene grece, si nu scythice, ne face se supunemu, ca secuii precum si ungurii

au avutu in usu litera latine mestecate cu cateva litere grece.

La pag. 19 nota 2) crediendu D. K. L. cumca numele rumanilora ar fi Blach si Oláh, retacesce, pentru ca numele rumanilor nui: Blach, nice Oláh, ci: rumanu; cu acestu nume sau numitu pe sine rumanii precum scimu din tradițiunea romana parintiésca conservata la rumanii de candu exista natiunea romana si precum ne convingemu si din marturisirea a mai multoru scriitori, anume alui: Luciu, Salagiu, Filstich, Franciscu, Fasing, Gatterer, Eichorn si a altoru mai multi, carii scriu, cumca rumanii sau numitu pe sine cu acestu nume: rumanu.

Cu acestu nume se numesce si astadi poporul rumanu din Principatele rumanesci unite (Rumania, Moldavia si Besarabia), din Bucovina, din Ardealu, din Banatu si din Ungaria, asemenea si poporul rumanu, care se afla astadi in provinciile din drépt'a Dunarei, éra cu numirea: Blach si Oláh, nu sau numitu pe sine rumanulu niciodata si nici acum nu se numesce. —

(Va urma.)

Dintre muntii apuseni, 31. Dec. 1859,

Libertate de tipariu si folosirea ei.

(Urmare din Nr. tr.)

Daca patriarhii Romei vechi indata dupa desbinarea celor din Roma noua, Constantinopole, ddera a incerca tóte modurile, ca si provinciile, cari dupa pusetiunea lor geografica si starea politica de atunci trageau cumpona catra Constantinopole, se le supuna sub ascultarea sa, sub carea ajunse si regele Romanilor si Bulgarilor Jonitia séu pe grecia Joanichie, pe la anul 1202, precum dice acesta, ar fi fostu si strabunii sei, de acésta nu e mirare, pentrucă tocma pe atunci crescundule si latiendulise potestatea in apusu, nu puteau pricepe, pentru ce se li se retundia acea de catra resaritu, tocma unde s'a nascutu si si-a inceputu misiunea sa imperatulu, de si a carui imperatia nu era din acésta lume — si mantuitoriulu lumei Christosu, a

carui vicari erau densii aici pre pamentu; inse mai de mirare, ca de romani si de confesiunea lor nu incapura nece mai tardiu sectele cele reformate, cu tóte ca predicau libertatea consciintiei, séu libera tinere, ori imbraciosiare a ori carei religii si asia pre romani ii trasera, candu la secta unitariloru, cum scrie directorulu cauzeloru fiscali in Transilvania, Petru Dobra, in raportulu facutu la 28. Decembre 1748 catra Tesaurariulu din Sibiu, candu éra la unire cu calvino-reformatii, precum scrie Bod Péter dupa cronica lui Sincai tom. III pag. 184; — si si aceste uniri le laudau pene la ceriu, intre altii si unu calugeru (!) Irimia Caravela, pene candu dela unirea calvino-reformata ii dedusera la cea cu beserica Romei vechi, fresce, cu tóte aceste se diceau a le face cu rumanii totu numai pentru mantuirea sufletelor lor, ca si cum acea fora cautarea omului, cu puterea i o ar pute da cineva; si inca si mai mare mirare are se te cuprinda, cumca nece una natiune n'a patitu pentru confesiunea atatea asuprele si amaratiuni, si carea din acésta cauza se fia fostu atata de trasa si impinsa si totudeuna numai spre stricatiunea ei si intru folosulu altora? Unele ca aceste despoliara romanimea de florea — aristocratia sa, unele ca aceste ei adusera besericele la cea mai indiositoria paupertate, de carea se minunedia totu cine nu scie, séu nu recngeta tristele fase, cari trecura preste romani si cari ii adusera la o perplesitate, din carea nece acum nu se mai potu deodata reculege.

Inse de órace nu amu cugetatu a trapta istoria unirilor romanilor cu alte confesiuni si nece ca li e locul aci, atengundule acestea numai ca prin trécatu, mergemu la propusele insemnari despre beserica unita si despre intemparile ei cele mai prospete, ca unele ce au in sine rezultate fórte importante.

E cunoscutu, cumca rumanii in genere si fora destingere de confesiune, prin Transilvania si Ungaria, de candu (tardiu, pentru ca atunci nu esiau folie publice) se tredisera, ca ii n'au mitropolia si archiepiscopu, ci numai inca numele acelor in niscari carti besericesci, fora de a sci anumitu: candu? prin cine? si pentru ce? ar fi fostu lipsiti de acea demnitate a confesiunii si de acea védia a natiunii sale, conservate prin infortunele atatoru

véchuri fatali, una din cele mai ferbinti doriri avea dupa mitropolia perduta si dupa drepturile sterse cu aceea.

A doua dorire in parte era a celor din Maramuresiu una episcopia cu arhiepiscopul romanu cam la Baia mare, sub carele supunenduse densii se póta intielege cuventulu archipastoriului seu; si totu asia celi din partile banatiene credeau, ca infiintanduse una episcopia unita pe acolo si voru lua ocaziune, a scapa de sclavia ierarhiei serbesci. — Si iata ca si mitropolia si si episcopiele dorite sunt infiintiate. Acum e intrebarea, daca s'au opritu afundele oftari, de cari diseram? séu ca doritorii sunt acum mai ne'ndestulati, decat, candu ii nutriau numai sperantiele? — Cauta se marturisimu, cumcá nece vediumu semne, nece pre audiramu vorbe de acele, de candu se inchiara raporturile despre cele citite si perorate pe la installatiuni si despre toastele acelora, cari firesce, ca imbucurara mai vertosu pre celi ce luara parte din ele, cace publiculu mai departatu o asteptatu si astépta se véda lucruri.

Ca si de nu ne amu lua dupa espresiunea nefericitului barbatu, carele in alta diecesa si la alta natiune ar fi fostu idealu pentru talentele si cunoscintiele sale, eara unde fú, confusiunea lucrurilor lu impinse in desperatiune, din carea apoi se arunca si ineca in Ternava, intielegu pre nefericitulu Dr. de teologia Iosifu Popu, a carui dicala era: „in toto orbe catholico non est tam desolata dioecesis ut Fogarasiensis,“ totusi ori cine scie si sente starea lucrurilor nu va puté nega, cumca numerulu celor de facutu pentru confesiunea unita se chiama legionu. Si acele, precum se tienu de toti, asia debuescu a fi rezultatulu consultariloru si a conlucrariloru tuturor; intielege, afara de regularea administratiunei ierarhice, subsistentia materiale a clerului si afara de conservarea propriei confesiuni, cultura religiósá a poporului dupa cerintiele si ou miditóce cuvenite tempului. —

Eara unele ca aceste numai prin synode se potu intreprinde si infiintia dupa cointielegeri imprumutate si cu puteri unite; apoi synodele se se incépa dela protopopiate, in cari se infaciosiéda lipsele fiacarei parohie, de acolo ajungu la synodele diecesane si mái incolo, dara nu vice-versa; ca ce va sci synodulu provinciale a incheia pentru

parochia v. g. din Valea-mica si din Dealu-mare pene candu nu le va cunósce starea locale si impregiurarile dupa si intre cari se se consulto si propuna ajutorarea acelora.

Se nu créda cineva, ca cele ce scria veneratulu barbatu alu nostru mei antiertiu despre dorumu synodeloru si despre tienerea loro, ar fi fostu numai pareri personali ale Dsále, studiate si scrise dupa nu sciu ce batere de capu, nu, cace sau scrisu si s'au publicatu dorintiele si graiurile comune ale poporului si clerului romanu-unitu; pentru ca toti credu si au crediutu — particularii, cari se afla in soldulu strainu, nu sunt a se asculta — cumca beserica romana-unita, luandu-o in genere, numai daca va lucra si ea pentru sine si numai prin consultarea synodale se póte sustiene; si, daca voliesci, a se reconsolida, eara daca-i voliesci nimicirea, o du numai pe calea, in carea o ai pusu si poti fi siguru, ca mai curundu, ori mai tardiu, dara nesmintitu, ca qua talis se va desfira.

Barbatii vediutori mai de parte, carii diceau si inca mai dicu, ca tragerea besericelor de ritulu resaritenu la unire cu beserica romano-catolica nu e alta de catu o graduata incorporare -- inghitire — a celor de antaniu in ceasta a doua, se vedeau órecandu demintiti prin bulele si decretule papali si prin ordinatiunile episcopesci, date in complementulu aceloru, precum fú si ceea a episcopului transilvanu Br. Baytay dela an. 1763, cu cari se demanda, a nu se chiama, nece a se suscepe de catra preutii romano-catolici in popórele si in sinulu besericei latine sub nece o conditiune, ori pretestu, unitii de ritulu grecu, dara au trecut a cele tempuri si disa batraniloru merge adeverindu-se, acele óprele danduse uitarei, s'au latinitu cu sutele si póte si cu mille, de uniti, mai vertosu prin orasie si celi luati la meserie, apoi cari s'au casatoritu cu muieri romano-catolice, ma inca candu unitulu a luat u muiere reformata, s'a cununatu de parochulu romano-catoliceu si de aci s'a produsu un mestecu babilonicu de confesiuni, mama reformata, prunci catolici, tata de tóte, séu nece de una; nobilii de multu si-au apropiatu dreptu, de a fi orce numai de ritu grecescu nu, si celi din dèregatorie voira a le calca in urme; si acum numai acei uniti nu trecu, si nu se primescu la Latinia, carii inca mai voiescu a remane in religiunea poporului

de clasa din dreptu. — Impulsulu da latinisare, precum scimu, a intratu si in anima clerului unitu si s'a manifestatu inca in diecenulu trecut prin partile Satu-mariului, cara pe aiure se mai tiene inca in petto. —

Brosiurele cele din nainte cu una sută de ani, amintite de istoriculu S. Clainu in Prefatiunea la Dissertarea de casatoria dupa ritulu grecu „de extirpando graeco ritu,” si apoi lucrarile conforme cu contestulu Brosiureloru au facutu, ca acum ruthenii, prin Galicia mai tienu inca numai: Мѣромъ Гѣхъ номѣхъ ex, si casatoriile de antaie a preutiloru de pre la tiéra. — La romanii uniti se paru si aceste ambe subminate prin unu: Sit nomen Domini benedictum dela installatiunea nouei mitropolie si prin absoluta nesuferire, ca preutii casatoriti se adauga la demnitati mai insemnate in cleruri.

Aceste si asemeni insémna altu ceva, de catu cea ce se spera si se dicea, cumca cu metropolia se va recastiga besericeii romane-unite de ritulu grecu — care nume merge perdiendusiu — autonomia sa si cumca se va guberna insasi fora amestecu strainu dupa canónele si praxea ritului orientale; aceste seména mai multu cu planurile rectoriloru Iesuitiloru de pre la anii 1725—1750, facia cu beserica romana-unita si se pare ca pre romani si fora brosiure „de extirpando ritu graeco“ totu acolo, de nu si mai la vale, i va deduce unde sunt ruthenii din Galitia si grecii séu unitii de prin Dalmatia si Venetia, la cari ultimi numele de grecu se tiene numai de manunchiu, séu tórta, de carea se i póta lua in batjocura. — Si catra acésta cinta óre nu in deceniulu ultimu se fecera pasii celi mai nemeriti?

Acésta urdiéla a luczuriloru besericeii romanesi unite nu o dicemu nece buna, nece rea, ci o semnaramu numai ca ceva istoricu, ca se póta reprivi preste cele mai din nainte si se scie cursulu de acum si cei ce n'au istorie vechi pentru cele de demultu si nu au tempu de a combina cele de acum. Judecata o va face ori cine pentru sine, ca unitu cu beseric'a Romii. —

Ce e dreptu istoriciei romani de pene acum inca si D. can. si prepositu Ratiu in istoria besericésca data in an. 1854, toti intr'una forma au scrisu si au afirmatu, cumca romanii numai singuru

in 4 puncte s'au unitu cu beserica Romei, si cumca in contra tuturoru altoru innouiri si schimbári au protestatu cu tóta solemnitatea si cu deosebire, ca se si tienu pravila afara de cele ce contradicu unirei. —

Daca acestii au smintitu, ar fi tempulu ca celi mai binecsciutori, fiindu convinsi de adeverulu pareriloru si a intentioniloru sale si sentienduse acum destulu de tari pentru campulu de lupta, se iea parerile cele ruginité la desbateré si se convinga pre celi ne'ntielegutori, luminandule mintea si miscandule voia intr'acolo, unde vreu se i aiba. Lucrarea pefurisia si in parte negativa, adeca cu retienerea in ignorantia a poporului despre cele ce se lucra pentru elú, ar puté avé rezultate ne folositorie pentru scopu si anumitu una desbinare între capi si membrii, séu între ierarchia si între fiii sufletesci. In Galicia se póte, ori candu publica: „numai sunt doue rituri la poporulu de aceasi confesiune,” pentruca acolo, cum s'a introdusu „missa lecta“ si „organele in besericele rutene, pentru ce se nu se póta introduce si: „Gloria in excelsis“ in locu de „Славословъ“ dupa ce clerulu va fi cointiesu, pentru ca poporulu simplu pe lenga tóte pomenirile de Славословіе nu are catra cine se se lipésca, ca se si mai auda dulcile sale: Мѣромъ Гѣхъ номѣхъ ex. eara la romanii uniti si in Transilvania si in Ungaria e alta impregiurare, acestii la antania audire, ca nu se mai tiene pravila, i su dusi, — la fratii sei, la cari aceste nu s'au schimbatu, la neuniti, de unde apoi nece pater Baranyai, nece episcopulu Majoru nece altulu ori cine, i va mai misca. Potu fi apoi intielegentii preutii, protopopii si altii cum voru vré, ca ii voru remané numai romani, ad. neuniti.

De aceste si au mai intemplatu pe tiéra Oltului si pe airea pe candu ii invetia dogmele din catechismulu lui Rákoczi s. a. Apoi atunci care va fi dobenda besericeii catolice? — Un proletariatu de popime, dupa cum sunt cutarii, cari au ramasu eucu fora nici unu poporanu între patru pareti ai besericii. — Cum fú si proletariatul de pre la a. 1740—1760 si mai incóce, care proletariatu in remasitiile sale eara deveni la confesiunea primitiva. Diseramu mai susu, ca de aceste au stricatu beserica si natiunea romana.

Asia! tipariulu e liberu, in asta dóra nu fa-

cemu noi unitii esceptiune dela tóte celelalte confesiuni si poporale Austriei, liberu dicu nu pentru atacarea onórei si a drepturilor legiuite a le nimenúi, ci e liberu pentru incunoscintiarea midilóceloru de conservarea esistintiei sale si pentru propunerea si desbaterea reformeloru de indreptare si de imbunirea starei sale fora vetemarea altuia. A trecutu epoca buleloru de exstirpandis haereticis, et schismaticis, din cari multe erau detunate toema asupra romaniloru, trecutau epoca Isabelei (unitarie) si a Rakotziloru, trecutau si alte epoce, si in Transilvania numai e religiune si confesiune tolerata acelei mai mari parti de locuitori, pene candu va vré Principele si staturile a le deschide usia si ale dice ducetive, facia cu altele recepte, séu privilegiate.

Sub puterniculu sceptru austriacu tóte confesiunile 'si-au garantata propria si autonoma gubernare si conducerea catra scopulu religiunei, carele e cultura cea sanetosa, acésta dara noi de noi se ni o cautamu si se ni o inaintamu, a statu destulu impilata sub conducerea straina, fiacare grijésca de ale sale, inaltulu gubernu pentru toti intr'o forma si da ordinationile si pre toti intr'o forma ii provóca la procurarea culturai sale, pre toti ii apara si ii spriginesce intru legiuitele loru intreprinderi, pentru ce singuri romanii uniti se sieda cu manile in sinu, ca se le faca totu numai altii, cari altii faca pentru sine, pentru ce atata sífiela, si fragmentare intru ascunsu carea si asia ne a adusu la sapa de lemnu. —

Marele monarchu alu Austriei, sub carele se facura si se facu atate imbunatatiri pentru popórele sale, nu de multu mai apromise de nou a implini dorintiele cele derepte ale acestora, inse acestea trebuescu aretate, altu modu de unde se se scie acolo susu ce ne dóre. — Calea indreptariloru si a imbunatatiriloru confesionali si a culturai religióse a poporului, e synodulu, acesta e asteptarea si dorintia tuturoru; pentru tienerea synodului si a synodeloru se se staruiesca. —

In fine rogu pre ori cine de pareri póte contrarie celoru desfasurate aci, a nu se osteni cu contra reflexiuni in catu ar puté ataca stilulu, ori nesistematica compunere acestoru insemnari ci ata-

ce lucrulu insusi, daca nu i va place, si dovedésca in contra celoru deduse, apoi atunci vomu mai vedé. —

† † †

De pre Мърешіх 1860.

Пре кѣндѣ ка зпѣ крештинѣ адеврѣтѣ тѣ афлатѣ, дн зѣа чеа маѣ де пре зртѣ а анзлѣ 1859, кѣзпдатѣ дн гѣндѣрѣ асѣпра евенеминтелорѣ анзлѣ тректѣ, шѣ маѣ деосеви асѣпра евенеминтелорѣ весеричей нѣстрѣ, дела челе де днтѣз конферинге весеричештѣ пѣзѣ ла челе маѣ де пре зртѣ, пѣзѣ дн зѣа де асѣзлѣ: ка зпѣ фѣлдерѣ днтѣ венѣ ла зректѣ фаѣма чеа таре лѣдѣтѣ акѣм пре аѣчѣ, кѣткѣ адекѣ с'а скрѣсѣ dela Нѣнциатѣра папалѣ кѣтрѣ епископѣле нѣстрѣ, ка сѣ се дензмѣскѣ о комѣсѣзне спре а реведѣ кѣрѣдѣле весеричештѣ. Ачестѣ Ізкрѣ кѣ атѣта мѣ се пѣрѣ маѣ сѣрпѣнзѣторѣ шѣ маѣ мѣстерѣосѣ, кѣ кѣтѣ се ворвеште, кѣткѣ мѣтрополѣа нѣстрѣ а фостѣ нѣ deadрѣнтѣлѣ, чѣ прѣн епископѣа Орѣзлѣ марѣ днтѣнѣдѣтѣ деспре ачѣста . . . . Кѣдетѣа офѣгѣндѣ, шѣ зѣсеѣ кѣтрѣ неште конѣраѣ дѣн преѣзрѣлѣ мѣсѣ: зпѣ сѣзѣ шесезечѣ шѣ маѣ вѣне де ані де кѣндѣ неам зпѣтѣ кѣ весерѣка Ромѣѣ, шѣ тотѣ кѣ ачелеа кѣрдѣ весеричештѣ не фолосѣрѣмѣтѣ фѣрѣ де а не перѣкѣлѣта тѣнтѣнѣдѣа сѣлѣтелорѣ нѣстрѣ, шѣ фѣрѣ а скѣдѣ дѣн тараа нѣстрѣ крѣдѣнѣдѣ; де че сѣ нѣ не пѣтѣмѣ фолосѣ кѣ еле шѣ де азѣ днтѣнаѣнѣте неатѣнсе, аша преѣзм лѣамѣ ереѣзѣтѣ dela стрѣвзпѣи поштрѣи.

Оарѣкаре се фѣе локзрѣле ачеле с'аѣ ерорѣи дѣн кѣрѣдѣле нѣстрѣ, зѣсе зпѣлѣ, нѣ кѣтѣва сѣнт еле анзміте дн сѣсѣ Ізѣдата скрѣсѣбре? Ачѣста есте о кестѣзне карѣ трѣвѣ сѣ трагѣ лѣараа амінте а ізрѣштѣлорѣ, канѣпѣштѣлорѣ шѣ правѣлѣштѣлорѣ нѣштрѣ осерѣвѣ алѣзлѣ, шѣ карѣ чере сѣ се десѣтѣ кѣ де амѣнзпѣтѣлѣ: чѣне арѣ дерѣпѣтѣлѣ а реведѣ с'аѣ а чѣнсѣра, прѣн зртѣаре шѣ а лѣса с'аѣ стрѣмѣзѣта дѣпѣ плакѣ, чеаа че аѣ ашезѣтѣ с. пѣрѣндѣ, шѣ весерѣка некѣрѣмѣтѣ а дѣнзѣтѣ пѣзѣ асѣзлѣ.

Оаре о сѣмплѣ комѣсѣзне алаасѣ дѣн дѣчесе, мѣтрополѣтѣлѣ кѣ епископѣи, с'аѣ клѣрѣлѣ днтѣрегѣ репресѣнтѣтѣ дн сѣнодѣ, кѣ зпѣи шѣ дѣн мѣренѣ? дѣпѣ dateна весеричей рѣсѣрѣгѣне, вѣзпѣбрѣ кѣтѣ фѣ шѣ ла прѣмѣреа зпѣреѣ.

Спѣзнѣне ачѣѣ ѣменѣ днтѣвѣдѣцѣи шѣ днтѣвѣдѣцѣи де пре ла сказне, ла карѣ кѣзѣтѣмѣ ка ла неште Ізѣчѣфѣрѣ

лѣминѣторі, ші апърѣторі аї тѣтрорѣ днтереселорѣ бесеричешті. — Ної де алтминѣнеа штімѣ вине че ва съ зикъ ревісіэнеа знеї констїтүціонї, а зпорѣ трактате, възърѣмѣ ші сортеа лорѣ дѣпъ ревісіэне. Пре дерептѣ дарѣ амѣ пѣтѣ фї днгрїжаці ші пентрѣ ревісіэнеа маї есѣш нomenclat. Дѣкѣ нѣ амѣ фї знії аша де неферичїдї, кѣтѣ съ нѣ пѣтемѣ зїта недерептѣдїле тїмпнлїї трекутѣ, нѣ не ар венї акѣм де поѣ дн мїнте чеа че зїсесе маї андерѣѣ о персѣнѣ маре кѣтрѣ неште преодї тїперї дн Блажїс, ка дн петречере, днтр'о примѣларе, кѣткѣ Стүціа Са Папа нѣ воїеште а скїмба рїтѣлѣ, дїсцїплїна шї датїне ле весерїчеї рѣсѣрїтеңе знїте, — шї фамїа деспре ревісіэне амїрѣсѣ, кѣ sensim sine sensu. —

Пре кѣндѣ весерїка протестантѣ се възърѣ де неште лѣдї фрѣтѣсе де автономїѣ; пре кѣндѣ весерїка гр. рѣсѣрїтеңѣ се възърѣ де автономїѣ шї де плїнѣ егалїтате кѣ челелалте конфесїзнї; пре кѣндѣ тѣтѣ монархїа се афїлѣ дн ажѣнлѣ зпорѣ префачерї салстаре шї ферїчїгѣре де попореле са ле, фѣрѣ десклїнїре: пре атѣнчї весерїка ромѣнлѣ знїтѣ, каре се зїче амї фї кѣпѣтатѣ дн анїї трекутї автономїа са, се жѣче хора конѣнѣсѣ де алдїї шї се нѣ сперезе а фї сѣсѣдїнѣтѣ дн автономїа еї, каре сїнгѣрѣ дї гарантѣзѣ сѣстареа шї днфлорїреа? — Еѣ те дндоїескѣ таре кѣткѣ ачѣста фамїѣ — каре ар фї о сїлѣ нематѣрѣ, о възѣре стрїкѣчѣсѣ шї розѣтѣре ла рѣдѣчїна помѣлїї челїї че ар лїпѣсѣ де ажѣторїлѣ тѣтрорѣ элементелорѣ кондѣкѣтѣре ла пѣтрїреа лѣї, — ар пѣтѣ фї шї не департе адевератѣ шї конѣспѣтѣре кѣ днлалтеле иntenцїзнїї че ле тотѣдѣсна нѣрїндѣшті але преа днлалтеї шї глорїѣсеї нѣстрѣ окѣртѣвїрї; чї кредѣ маї мѣлїтѣ кѣ еа есте фѣтѣлѣ зпорѣ капеге нечеркѣтспекте, каре вреаѣ не о калѣ ка ачѣста амї агонїсї о немѣрїре а нѣмелїї ка шї Негострату дѣпѣ дестрѣкѣцїэне, сарѣ нѣ дѣпѣ о едїфїкѣчїэне. — Чїне не вреа врепнѣ вїне, ачела анѣчесе а не имѣвна шї днмѣлїї инстїтүцізнїле де кѣлѣрѣ ка се нї се днмѣлїескѣ днделерїнда, кѣ каре подї фаче мѣндїї де азрѣ, анѣчесе а не рѣгїла маї нїнѣте де алтеле лѣфїле, сѣзїсїстїнде ле преодїлорѣ, ка се нѣ фїе сїлїдї а алерга кѣмпнѣрїле, не кѣндѣ алдїї се прегѣтескѣ де предїче спре а лѣмїна попорѣлѣ кѣ лѣмїна адеверѣлїї лѣї Хрїстѣосѣ, анѣчесе а не ажѣта спре а не фнда шї реформа инстїтүцізнїеа прїн шкѣлеле че ле нѣле сѣѣ пѣрѣсїте, дн каре есѣ прѣнчїї маї тїмпнїдї де кѣтѣ кѣм аѣ днтраѣтѣ дн елѣ шї се кредѣ Домнїлорѣ, кѣ нѣмаї аша вомѣ пѣтѣ рѣмѣнѣ шї фї et sanguine et fide vere romani, дѣпѣ кѣм не аворѣсе Примареле ѣнарїеї

кам не ла анлѣ 1850, сарѣ нѣ фѣкѣндѣ кѣм зїсе Орадїѣ: Pergis pugnantia secum frontibus adversis componere? —

DIN KRONIKA ЛѢНАРѢ *)

Дѣпѣ че ворѣеште азкторѣлѣ деспре парїте, че ешїрѣ ла лѣмїнѣ кѣ окасїэнеа алеферїлорѣ, деспре азѣселе че ешїрѣ ла лѣмїнѣ шї деспре абїлїтатеа дептїадїлорѣ дн 1860 фаче о конпѣрѣчїэне демнѣ де обсерватѣ. — Ашеа:

„Нѣ арѣ чїнева декѣтѣ ашї арѣнка окїї не лїста дептїадїлорѣ, шї, жѣдекѣндѣ аскѣра иndїvїдуалїтѣдїї лорѣ, сѣшї факѣ idee кѣтѣ де сѣрачї сѣнтемѣ де оаменї сдравенї, шї кѣтѣ де вогадї сѣнтемѣ дн нѣлїтїдї.

Дар воїндѣ чїнева а фаче о конпарадїэне днтрѣ спїрїтѣлѣ пѣвлїкѣ дн Moldova шї ачела дн цѣра Ромѣнѣскѣ, ва рѣмѣнеа зїмїтѣ де дїверпїнда tendїнселорѣ шї а идеїлорѣ че сѣнт дн жоѣ. Дн Moldova де екс. тѣтѣ лѣмеа се окѣпѣ де гѣвернѣ, де полїтїка са, де прочедѣра са: челѣ маї де не зрѣтѣ, пасѣ алѣ сѣѣ нѣ есте крѣдатѣ де крїтїчї шї де ивектїве. Кїарѣ фрателе пресїдентѣлїї кабїнетѣлїї комѣате месадїлѣ дн 6. Дѣч. шї прїн зрѣтаре полїтїка фрателїї сѣѣ. О опѣсїцїэне терївїлѣ се vede дн контра ачелїї непорочїтѣ мїнїстерїлѣ. Дїнкѣче де Мїлковѣ днлѣ посїдїэнеа есте кѣ тотѣлѣ маї патѣралѣ: аїче лїбералїстѣлѣ се лѣпѣтѣ кѣ консерватїстѣлѣ; шї днтрѣ амѣндоѣ ачесте элементѣ се vede рѣдїкатѣ о змѣрѣ, тѣйна знїї врадѣ че паре а ле аменїнда не амѣндоѣ.

Кѣ тѣте ачесте, цѣра ашїтѣпѣтѣ кѣ іпїма паллїтїндѣ рѣсѣлѣтѣлѣ а о тѣлїдїме де кестїзнїї карї о иnterсѣзѣтѣ шї а кѣрѣра солѣдїэне нѣмаї адѣлѣрїле сѣнѣтѣ компетїнѣте а о да. Дѣпѣ атѣте лѣпѣте, сакрїфїцїзрї шї дечендїзнїї фатале, лѣмеа а ажѣнѣсѣ а фї атѣтѣ де сѣспектѣ шї възнїтѣре, дн кѣтѣ нѣмаї арѣ іпїмѣ а кредѣ дн о перспектївѣ де ферїчїре. Дїнкѣче де Мїлковѣ, знде партїтѣрїле сѣнт маї пропѣндѣте, се vede о преокѣпаре серїѣсѣ пентрѣ кестїэнеа пропїетѣдїї; вѣ-

*) A Revistei Carpatiloru esite in 1. Martiu 1860 cu sumariu de articule:

„Istoria poesiei. Suvenerie Contemporane. Institutiunea avocatiloru. DŃmna Kiajua. Statistica. Despre litere. Unu Assasinatu judecatorescu. Poesia — Namuna. Chronica lunara. R.

zindŭ organelе консерваторіорѣ, ар креде чінева къ савіа хі Damokle спънзръ асѣра класеі пропріетаріорѣ. Dіnkolo de Мілковѣ еарѣші есте кестізнеа дп-прѣмътѣлї, каре ацїтѣ шї преокпъ спїрітеле. Dїверсе вълѣелї плане асѣра проїектѣлї ачестѣ дп-прѣмътѣ: се зїче къ интересе прївате шї інеїнѣрї стрїне се аместекъ дп кестїзне, спре а дпплѣнта церїе дп даторїї кѣтрѣ стрїні, шї прїп ѣрмарѣ а не пѣне дп-тр'о посїдїзне че ар перїкола іndependїнда пѣстрѣ dїn пѣнтрѣ.

Апѣдохъ ачесте кестїні сѣнт de о mare дп-сеїпнѣтате: чеа dїn тѣї аре de скопѣ дп-трїреа націоналѣ прїп еманчїпареа тѣнчеї шї а пропрїетѣдї; а doxa, проспекїтатеа материалѣ прїп десволтареа коммерчїлї шї а дп-препїндерїорѣ іndѣстрїалї. Дела дп-деленчїзнеа камерелорѣ се аштѣптѣ дарѣ солѣдїзнеа ачесторѣ кестїні марї, каре орї кѣм се ва да, ѣр-тѣзъ сѣ факѣ дп амвеле церїї о револѣдїзне, саѣ спре віне саѣ спре рѣѣ.

Прїп зпѣ декретѣ domпескѣ камера dїn Бѣкѣ-рештї се копвокѣ Іа 29. Феѣр. (Bezї Gazeta Nr. 10.)

ДЕСПРЕЛІТЕРЕ.

I.

Стареа літерїорѣ пѣстре характерїзѣ de mїнѣне стареа пѣстрѣ полїтїкѣ шї сочїалѣ: ачееашї ерѣре, ачелеашї аномалїї, ачелеашї копфѣсїонї, ачелеашї дѣте, ачелеашї мїсерїї.

Прїа кѣвѣнтѣлѣ літере, дп-делегѣ лїмѣа шї тѣте чеде че сѣ цїнѣ de дѣнса, адекѣ кѣлѣра еї, ценїлѣ еї, граматїка еї, modѣлѣ скїереї еї. Ласѣ літератѣра de о парте: факѣ австракѣдїзне de продѣчерїле ценїлѣлї, каре формѣзѣ о парте деосевїтѣ дп класа літерелорѣ.

Дп токмаї прекѣм пѣ не дп-делецетѣ дп ідеї пентрѣ констїтѣдїоналїстѣ, пентрѣ лїбералїстѣ, пентрѣ патриотїстѣ шї пентрѣ націоналїстѣ; — дп токмаї пѣ не пѣтетѣ дп-делеце шї хотѣрї спре а да о дїрекѣдї-не раціоналѣ лїмѣеї пѣстре, каре есте зпѣ elementѣ тотѣ аѣтѣ de вігалѣ пентрѣ пої ка шї орї каре алѣ mare интересѣ націоналѣ. Кѣ тѣте ачесте а венїтѣ тїпѣлѣ ка сѣ регѣлѣтѣ шї кестїзнеа ачѣста; кѣчї, пентрѣ ка сѣ ешїтѣ dїn рѣдїна трекѣтѣлї катѣ сѣ не інстрѣїтѣ, пентрѣ ка сѣ не інстрѣїтѣ катѣ сѣ скрїтѣ шї сѣ ворѣїтѣ, — пентрѣ ка сѣ фачетѣ ачесте, катѣ

сѣ аветѣ о лїмѣѣ капавїлѣ de а не ростї ідеїе шї а не комѣнїка зпїї алтора кѣцетѣрїле.

Нѣ пѣмаї штїпѣда, арїтеле, літератѣра, аѣ печесї-тате de о лїмѣѣ кѣлѣтѣ шї ordїнатѣ; дар дп-сѣшї пѣте-рїле чеде марї але статѣлї, дп-сѣшї гѣвернѣлѣ. Фѣрѣ о лїмѣѣ канонїсатѣ шї регѣлѣтѣ, кїарѣ лецїїрїле церїї потѣ сѣ ажнпгѣ а се інтерпрета дп дп-делесѣлѣ лорѣ: зпѣ кѣвѣнтѣ рѣѣ аплїкатѣ, рѣѣ дп-превѣїндатѣ, рѣѣ дп-делесѣ, поате сѣ стрѣмѣте акѣдїзне шї спїрїтѣлѣ ледеї. —

Гѣвернеле пречеденте аѣ кам пегрїжїтѣ кестї-знеа ачѣста.

Дар дп-вѣдїадїї, фїлолопїї, літерадїї, с'аѣ окѣпатѣ de ea пѣте маї мѣлѣтѣ de кѣтѣ се кѣдеа. Аѣ ажнпсѣ лѣкрѣрїле Іа о револѣдїзне адеѣѣратѣ, саѣ дѣпре кѣм зїче зпѣ mare фїлологѣ алѣ пѣстрѣ, да о анархїѣ. Дар прекѣм а фѣкѣтѣ Dzeѣ дѣтеа dїn каосѣ, асемїне сперѣїтѣ къ шї ценїлѣлѣ ромѣнїлїлї ва скѣте о mїнѣне dїn каосѣлѣ ачесте. Басїле, елемїнтеле есїстѣ; пѣ се чере de кѣтѣ зпѣ планѣ дѣпѣ каре сѣ се deа о дїрек-цїзне лѣкрѣлїлї, шї пїште капете серїоасе карї сѣлѣ есекѣте.

II.

Сѣ фачетѣ о дїрекѣдїзне, ворѣїндѣ чева de алѣ-вѣтѣлѣ пѣстрѣ.

С'а зїсѣ шї с'а демѣстратѣ шї тѣтѣ Іѣтеа, ка шї тодї школарїї, с'а дп-крѣдїнатѣ къ: пѣпѣ че пѣ vomѣ adopta алѣфаветѣлї romanѣ-латїнѣ, пѣ vomѣ пѣтеа нїчї лїмѣа сѣ не-о кѣлѣїтѣмѣ, нїчї о граматїкѣ раціонатѣ сѣ аветѣ; прїп ѣрмаре пѣ vomѣ пѣтеа нїчї сѣ вор-вїтѣ, нїчї сѣ скрїтѣ къ корекѣдїзне пентрѣ ка сѣ не комѣнїкѣтѣ ідеїе не дп-делесѣ.

Чеа маї mare парте dїn пої с'а дп-воїтѣ пентрѣ депѣдареа алѣфаветѣлї греко-славонѣ, саѣ чїрїлїкѣ; шї астѣлї нїменї пѣ маї кѣтѣзѣ а сѣсїїнеа славонїстѣлѣ.

Ведетѣ къ мѣлѣїтїре къ дп-сѣшї гѣвернѣлѣ се дп-воеште къ пої. Нїчї пѣтеа сѣ фїѣ алѣселїс. Літерїле, фїїндѣ о марѣ dїstїнктїѣ шї характерїстїкѣ а елементѣлї націоналѣ, гѣвернѣлѣ ера даторїѣ ашї дп-торѣ атепѣдїзнеа кѣтрѣ еде ка кѣтрѣ о честїзне de интересѣ пѣлїкѣ. Оаменїї полїтїчї дарѣ катѣ de воїе de невоїе сѣ се окѣпе шї de літере.

Сѣнт кѣдїва ані de кїндѣ аѣ дп-чепѣтѣ а се дп-продѣче скїереа къ літере romane шї дп канчеларїїле амвелорѣ прїнчїпате. Жїнїтеа школарѣ, інтрѣндѣ дп вїзрокрацїї, Іе дп-продѣчеа не песїмѣдїте, кам къ не-казѣлѣ фопкѣїонарїорѣ сѣперїорї. Ачѣста ера дежа

zně progresě. Akama dně ne vedemě k zřídva našī maī departe. Vězřymě maī dně př protokolēle komi-
cišneī centrale tīpřindse k literē; apoī Monitorě
ofičialě dela dnčelavě aně lē křentě; ear dn čelē
maī dn vřmě vězřymě zně ordině de zī aļ Dnē mī-
ničtrě dn lēvtrě, karēle dnokmaī ka zně šefě de
oštřire saļ zně dnřektorě de penciōarě čē daļ pēvā
de dīčipānē, preskřice fonkčionariorě de svē izpī-
dikčisnea sa dnatorpēa de a skrīe dnē o ortografič
sīstematicatē de gčstě saļ de kapřivě.

Azīmē dnē ačēte k gčbernēlě e ne kalē a
nzmī o komičisne mīkstē de mēnēnī mī moldovenī,
dn skopě de a dečide o ortografič karē sč rymēio
stavīl atvčtē pēntrě kančelarīi kčtē mī pēntrě škōle.

Nē štmē dnē ačēmine modě de pročēdřř ofi-
čialě saļ literarē s'a maī vězřtē znēva dn lzme.
Dar kredemě k mī ačēsta nē fače de kčtē a akre-
dita pōvērēlě pōmčnēlē: ka la noī la nimenī.

(Ba vřma.)

FANTASMA.

(Din Revista Carp.)

O fatasm' odata munti si vai trecea.
Trei femei in doliu alergau spre ea.
Si dicēu: „stai, dulce scumpa fericire!“
Dar, vai! ele-atuncea vedēu nalucire.
Una-si vedea fiulu ce a fostu muritu,
Una pe-alu seu frate care-a fostu iubitu,
Alta sotiu-i june ce 'n plansu o lasase!
Ochii loru de lacrimi in desiertu secase:
In desiertu se rōga fantasmei se stea,
In desiertu intinde manile spre ea;
Caci fantasma fuge cu neinctare;
Peste vai si dēluri fuge totu mai tare.
Veduv'a, orsanulu, girbovulu batranu,
Toti cei ce durerea simtu in alu loru sinu,
Cu lacrimi s'arunea l'ale ei piciorē:
Inima fantasmei e nesimtitōre!
Inse unde merge? care-e dorulu seu?
Unde va s'ajunga, de fuge mereu? —

— Ea alērga astfelu, caci oolo in diare
A vediutu de auru o movila mare!
Dar fantasma asta, dar acēstu demonu,
Ce'n crudime calca lacrimi de omu,
Care nu visēdia de catu unu tesauru,
Care nu gonesce alta de catu auru,
Cine este ōre? ōre noi n'o scimu?
— Ah! e tristulu secolu in care traimu!

BIBLIOGRAFIE.

DACO-ROMANUL,

unu tablou prin Chalcografie de 1 metru 10 centi-
metre lungimea, 85 centimetre latimea;

va coprinde:

DIVINITATI, SACRIFICIURI, TIPURI, COSTU-
MURI, SI ARMELE DACE, CARTA SI NUMIS-
MATICA DACO-ROMANA.

Tōte aceste adunate, combinate, explicate si clasate
de D. Cesaru Bolliacu,

spre a se vedē intr'unu singuru tablou totu ce s'a
pututu afla Dacu si Daco-Romanu, reprezentandū
epoca Daciei din cea mai adanca anticuitate pēnē
in secululu IV dupa Christosu.

Desenurile sūnt facute la Parisu de desenato-
rulu specialu pentru anticuitati, atasiatu la cabine-
tulu de numismatica alu Franciei si chalcografia de
D. T r e n c u.

Tabloulu va fi pe hartia cea mai frumōsa, ve-
lina grōsa.

Pretulu 2 galbeni (64 lei).

Ministerulu instructiei publice a subscrisu pen-
tru 100 esemplare.

Subscrierea se face la redactiile diurnalelor
nationale din Bucuresci: „Romanulu, Nationalulu,
Dimbovitia si Reforma,“ platinduse banii odata cu
subscrierea. —